

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

УДК 327.51(5)

Є.І. Барщевський

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ АЗІЙСЬКОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ТА СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА АСЕАН ТА НОРМОТВОРЧИЙ ІНСТИТУТ «ШЛЯХ АСЕАН»

В статті проводиться компаративний аналіз впливу Азійської фінансової кризи 1997-1998 років та Світової фінансової кризи 2008-2010 років на АСЕАН та нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН». Автор використовує методологію дослідження криз в якості каталізатора інституційної й нормотворчої зміни в регіональних організаціях на прикладі АСЕАН. На основі проведеного аналізу формулюється гіпотеза щодо асиметричності впливу економічних криз на розвиток АСЕАН як актора міжнародної системи.

Ключові слова: АСЕАН, нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН», Азійська фінансова криза 1997-1998 років, Світова фінансова криза 2008-2010 років, Південно-Східна Азія.

В сучасній політичній науці дедалі більше уваги приділяється дослідженню впливу криз різного виду (політичного, економічного, соціального) на розвиток акторів міжнародних відносин. Концептуально, метод аналізу криз в якості каталізатора системних або структурних змін був запозичений з еволюційної біології. Регіональні організації, які є гетерогенними акторами міжнародної системи, зазнають найбільшого впливу від політико-системних й економічних кризових явищ. З точки зору теорії соціального конструктивізму, базисом функціонування інтра-регіональних організацій є інститут регіональних норм. В більшості випадків кризи пришвидшують інституційну трансформацію організації шляхом зміни або модифікації інтра-регіональних норм поведінки. Незважаючи на однорідну структуру економічних криз, на нашу думку, останні та їх похідні мають різний вплив на акторів міжнародної системи.

В даній статті буде проведено компаративний аналіз впливу Азійської фінансової кризи 1997-1998 років й Світової фінансової кризи 2008-2010 років на субрегіональну організацію в Південно-Східній Азії – АСЕАН, а також нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН» як інтеграційної підсистеми АСЕАН¹⁶. Актуальність та доцільність використання обраного методу дослідження на прикладі АСЕАН полягає у, по-перше, можливості проведення компаративного аналізу наслідків впливу двох криз на АСЕАН впродовж незначного проміжку часу (часовий розрив між двома кризами складає 10 років). По-друге, структура функціонування АСЕАН, на відміну від інших інтеграційних парадигм (ЄС, НАТО тощо), базується суто на субрегіональних нормах

¹⁶ Згідно з визначенням автора статті, що використовується в його дисертаційному дослідженні, «Шлях АСЕАН» (англ. ASEAN Way) – це нормотворчий інститут АСЕАН, який включає в себе норми не втручання у внутрішні справи, поважання державного суверенітету, м'який інституціоналізм, норму неофіційної дипломатії, вирішення двосторонніх суперечок без залучення АСЕАН та невикористання сили у вирішенні будь-яких суперечок. Норми «Шлях АСЕАН» були вироблені та юридично закріплені в Бангкокському та Куала-Лумпурському договорах.

«Шлях АСЕАН», а отже це збільшує ефективність застосування компаративного методу дослідження через «викреслення» раціонально-легалістичного стилю функціонування західних інтеграційних парадигм.

Метою даної статті є проведення компаративного аналізу впливу Азійської фінансової кризи 1997-1998 років й Світової фінансової кризи 2008-2010 років на АСЕАН й нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН», розглядаючи економічні кризи в якості каталізаторів інтра-системних змін. Додатковою метою є з'ясування рівня асиметричності впливу криз на інституційну та нормотворчу складову АСЕАН як актора міжнародної системи.

Незначний прошарок вітчизняних науково-теоретичних робіт з цього напрямку актуалізують вибрану методологію дослідження. Зокрема, розвиток АСЕАН в контексті впливу Азійської фінансової кризи та Світової фінансової кризи було проаналізовано у працях Н. Городньої, Є. Шаповала, Л. Лещенко. Втім, зазначені автори в своїх дослідженнях сконцентровували увагу радше на емпіричній складовій аналізу, не розглядаючи кризи через призму каталізаторів інституційної та нормотворчої трансформації АСЕАН. Серед зарубіжних дослідників, які дослідили проблематику впливу криз на субрегіон Південно-Східної Азії, варто виділити Р. Еммерса, Дж. Равенхіла, А. Ачар'я, Д. Нейра, Д. Джонса.

Азійська фінансова криза 1997-1998 років

До початку Азійської фінансової кризи (надалі АФК), АСЕАН, що об'єднав такі Азійські держави як Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, В'єтнам, Бруней, Філіппіни (станом на 1 січня 1997 року), вважався досить успішною інтеграційною парадигмою, особливо враховуючи державо-центричні реалії Східної Азії. Від самого початку створення АСЕАН керівництву організації вдалося створити нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН», що визначає принципи діяльності та регулює поведінку держав-членів АСЕАН. Протягом всього періоду «холодної війни» уряди АСЕАН поклалися суто на норми «Шлях АСЕАН», ключовою з яких є норма невтручання у внутрішні справи. Ефективність норм «Шлях АСЕАН» й «унікальність» економічних моделей країн Південно-Східної Азії (надалі ПСА)¹⁷ завадили державам ПСА реалістично оцінити загрози, які виникли у зв'язку з початком АФК. Згідно з висловлюванням австралійського дослідника Ральфа Еммерса, коли «вдарилася» криза, АСЕАН був просто «приголомшений» [2, С. 6]. Наприклад, тодішній президент Філіппінів Джозеф Естрада взагалі висловив думку про те, що «виникли дуже сильні сумніви у дієвості духу АСЕАН, сумніви щодо солідарності країн-членів організації та сумніви щодо можливості АСЕАН вирішувати проблеми» [3].

Такий сценарій розвитку подій спонукав АСЕАН до пошуку шляхів стимулювання подальшої інтеграції країн ПСА й адаптації АСЕАН до макроекономічних реалій. В найбільш важкий момент кризи урядами країн-членів АСЕАН приймається рішення посилити роль організації у вирішенні економічних проблем шляхом підписання (5 грудня 1997 року) всеохоплюючого документу, який отримав назву «Nanoi Plan of Action» («Ханойський план дій»). Враховуючи текст документу, головним поштовхом до його підписання стала АФК. Так, в преамбулі договору зазначено:

«Визнаючи необхідність розв'язання поточної економічної ситуації, що склалася в регіоні, АСЕАН має імplementувати цілу низку ініціатив спрямованих на відновлення економіки та вирішення соціальних проблем, що виникли в наслідок глобальної

¹⁷ Першочерговою причиною кризи стала недосконалість азійської моделі розвитку, яка в аналітичному звіті Світового банку за 1993 рік помилково отримала назву «Азійське економічне диво» [1].

економічної і фінансової кризи. Здійснення цих ініціатив підтверджує взяті на себе АСЕАН зобов'язання щодо більш тісної регіональної інтеграції, а також зміцнюють економічну основу розвитку країн-членів АСЕАН» [4].

Також цей документ містить ряд положень, що передбачають прискорення економічної інтеграції та співробітництва всередині АСЕАН в короткотерміновій перспективі (1999-2004 роки). Зокрема, стаття 1.4 «Посилення співробітництва в сфері грошового обігу, податків та страхування», стаття 1.5 «Розвиток ринку капіталів АСЕАН», стаття 2.1 «Пришвидшення імплементації зони вільної торгівлі АСЕАН», стаття 2.2 «Реалізація рамкової угоди АСЕАН про співробітництво в інвестиційній сфері» (вступила в дію в 1998 році), стаття 2.3 «Лібералізація ринку послуг» тощо. Частина VII «Ханойського плану дій» містить статтю про посилення інститутів регіональної безпеки, підтверджуючи зобов'язання взяті на себе АСЕАН в декларації «Про Зону миру, свободи та нейтралітету» (1971 рік) та договорі «Про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії» (1976 рік).

Одночасно уряди країн АСЕАН утверджують «Бачення АСЕАН 2020» (ASEAN Vision 2020), підписання якого відбулося 15 грудня 1997 року. Вперше в історії розвитку АСЕАН визначається ряд положень спрямованих на досягнення більш тісної політико-економічної й культурної інтеграції в довготерміновій перспективі, яка має завершитись до 2020 року. Зокрема, задля створення «спільноти об'єднаних націй» в 2020 році, держави АСЕАН зобов'язалися дотримуватися норм та принципів окреслених в договорах «Про Зону миру, свободу та нейтралітету» і «Про Дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії», визначили першочерговість пришвидшення процесу створення зони вільної торгівлі АСЕАН, проведення лібералізації ринків капіталу та послуг, створення Зони Інвестицій АСЕАН до 2010 року та зони вільного руху інвестицій до 2020 року, відкриття «кордонів» АСЕАН (за рахунок побудови транс-національних магістралей між державами АСЕАН, відкриття повітряних кордонів, вільного руху інформації тощо), а також посилення соціально-культурного діалогу АСЕАН як діалогу між країнами із «спільною регіональною ідентичністю та історією» [5]. Не дивлячись на декларативну сутність документу, він виступив своєрідним критерієм на шляху до всеосяжної інтеграції, адже цілі, визначені в «Баченні АСЕАН-2020», були офіційно затвердженні в двох інших документах – Друга декларація АСЕАН (the Bali Concord II) та Статут АСЕАН¹⁸.

Паралельно з інституційною трансформацією АСЕАН, АФК стимулювала перегляд деяких норм «Шлях АСЕАН», зокрема норми невторчання у внутрішні справи. В своїй статті «Шлях АСЕАН: Невтрчання у внутрішні справи та роль АСЕАН у вирішенні конфліктів» Джіліан Гох зазначає, що принцип (авт. – норма) невторчання у внутрішні справи завжди вважалась, тим принципом (авт. – нормою) завдяки якій створюється колективна ідентичність АСЕАН [6, С. 114]. Азійська фінансова криза, на противагу попереднім викликам (наприклад таким як вторгнення В'єтнаму в Камбоджу), мала найбільший вплив на норму невторчання у внутрішні справи. Зокрема, створення «Наглядового процесу АСЕАН» (ASEAN Surveillance Process¹⁹) в контексті посилення фінансового співробітництва між країнами-членами

¹⁸Варто зазначити, що під час підписання Статуту АСЕАН кінцевий термін створення «спільноти АСЕАН» був зменшений до 2015 року.

¹⁹Ініціатива «Наглядовий процес АСЕАН» була заснована під час зустрічі міністрів фінансів АСЕАН 4 жовтня 1998 року та спрямована на попередження майбутніх криз шляхом вільного обміну думок, інформації й започаткування превентивної системи і механізмів фінансово-економічного аналізу: процес обміну думок та інформації між міністерствами фінансів АСЕАН з макроекономічних та фінансових питань.

АСЕАН, на думку Амітава Ачар'ї, хоча частково, але все ж таки засвідчило «ерозію» норми невтручання у внутрішні справи [7, С. 171].

Іншою загрозою для цієї норми стала запропонована тодішнім міністром зовнішніх справ Таїланду др. Суріном Пітсуваном політика «гнучкої взаємодії», яка була прямим наслідком впливу Азійської фінансової кризи. Сурін Пітсуван виступав за адаптацію норми невтручання у внутрішні справи до зовнішніх та внутрішніх загроз, говорячи про те, що «настав час АСЕАН модифікувати священу норму невтручання у внутрішні справи задля того, щоб організація змогла відігравати більш конструктивну роль в попередженні або вирішенні внутрішніх проблем, які мають регіональні наслідки» [8, С. 429]. Головна зміна полягала в тому, що уряди країн-членів АСЕАН отримували право критикувати дії один одного за умови, якщо такі дії мають вплив на інших або всіх акторів субрегіону. Пітсуван зазначав, що «коли внутрішня проблема становить небезпеку для регіональної стабільності, дружня порада або м'яке попередження може бути вчасним і корисним» [7, С. 126]. Незважаючи на складність фінансово-економічної ситуації, ініціатива міністра зовнішніх справ Таїланду не була підтримана іншими урядами країн АСЕАН (крім Філіппінів). Міністр закордонних справ Малайзії Абдула Бадаві, стверджував, що норма невтручання у внутрішні справи у минулому не перешкоджала урядам країн-членів АСЕАН відкрито говорити про внутрішні проблеми один одного [9]. Особливо гострою була критика міністра закордонних справ Сінгапуру Шунмугам Джаякумар, який говорив про те, що дотримання норми невтручання у внутрішні справи – це ключова причина того, чому не виникло жодного двостороннього військового конфлікту з часу заснування АСЕАН [7].

Існує декілька причин чому більшість країн АСЕАН навіть в найскладніші часи Азійської фінансової кризи не підтримали модифікацію норми невтручання у внутрішні справи. По-перше, такий крок потенційно загрожував країнам з авторитарними політичними режимами. Наприклад, султанат Бруней, М'янма, Лаос та В'єтнам виступали категорично проти політики «гнучкої взаємодії», передбачаючи те, що це може спровокувати хвилю критики на їхню адресу з боку групи демократичних країн АСЕАН (Індонезія, Таїланд, Філіппіни). Як стверджують Девід Мартін Джонс та М. Сміт:

«Головний принцип невтручання у внутрішні справи, який прописаний в договорі «Про Дружбу та співробітництво в Підв'єнній Азії», особливо цікавий для авторитарних та напівдемократичних режимів... Дотримання цього принципу не створює жодних зобов'язань, окрім невтручання у внутрішні справи – те, що багато країн Азійсько-Тихоокеанського регіону від Китаю до М'янми, Лаосу й В'єтнаму хотіли б дотримуватися» [10, С. 162]

По-друге, застосування політики «гнучкої взаємодії» було здатне «сколихнути» двосторонні конфлікти і трансформувати їх в конфлікти на рівні організації. Останнє загрожувало іншій нормі організації – вирішення двосторонніх суперечок без офіційного залучення АСЕАН. По-третє, існувало певне занепокоєння, що за відсутності субрегіонального лідера – Індонезії (після повалення режиму Сухарто), Таїланд здатен посилити свій гегемонічний вплив всередині АСЕАН, що досить негативно сприймалося країнами, які межують з королівством (Камбоджа, Лаос, М'янма), а також В'єтнамом.

Крім невтручання у внутрішні справи Азійська економічна криза 1997-1998 років мала значний вплив на таку норму АСЕАН як м'який інституціоналізм. Ініціатива «Наглядний процес АСЕАН», підписання договору «Ханойський план дій» і документу «Бачення АСЕАН-2020» однозначно модифікували норму м'якого

інституціоналізму, адже, фактично, відбувся процес інституціоналізації АСЕАН в коротко- (посилення фінансово-економічного співробітництва) та довгостроковій перспективі (інституційна еволюція організації). На сьогодні, норма м'якого інституціоналізму, як регуляторна норма, що була виписана в багатьох документах АСЕАН втрачає свою актуальність та, на нашу думку, взагалі зникне з порядку денного організації після створення Спільноти АСЕАН в 2015 році. Під час 22-го саміту АСЕАН в місті Бандар Сері Бегаван (Бруней), султан Хаджі Хасані Болкіах зазначив, що за останні два роки процес інтеграції всередині АСЕАН набуває рис «європейської» інтеграції [11]. Тобто, країни-члени АСЕАН приділяють все більше уваги європейській моделі інституціоналізації інтеграційних процесів, ключовою характеристикою яких є значна бюрократизація міждержавних зв'язків, яка прямопропорційно протилежить нормі м'якого інституціоналізму.

Норма взаємоповаги та толерантності між країнами ПСА, яка полягає у небажання урядами країн АСЕАН критикувати дії один одного на офіційному та неформальному рівнях, також зазнала впливу під час АФК. Наприклад, тодішній прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю досить недипломатично висловився в бік Індонезії стосовно призначення президентом Сухарто Б.Й. Хабібі на пост віце-президента. Лі Куан Ю вважав, що це може спричинити погіршення ситуації на фінансових ринках, а отже потенційно дестабілізувало макроекономічні процеси у ПСА. Після того як Сінгапур відмовився виплатити Індонезії 3 млрд. доларів США у вигляді торговельних (комерційних) кредитів (узгоджених в квітні 1998 року) через те, що індонезійський уряд не бажав прийняти умови висунуті Міністерством торгівлі та промисловості Сінгапуру, Б.Й. Хабібі гостро розкритикував вчинок сінгапурського уряду, описуючи Сінгапур як «всього навсього маленьку точку на мапі», яка не допомогла «товаришу у вирішенні його лиха» [10, С. 124]. Впродовж загострення Азійської фінансової кризи норма взаємоповаги та толерантності була частково порушена у протиріччях між Сінгапуром та Малайзією. Малайзійський уряд досить гостро критикував політику «виведення сінгапурського капіталу» з Малайзії, що в свою чергу, завершилося стратегією примусового контролю над фондовими ринками Малайзії, яка впроваджувалася урядом прем'єр-міністра Мохаммада Махатхіра.

Світова фінансова криза 2008-2010 років

На відміну від Азійської фінансової кризи 1997-1998 років, світова фінансова криза 2008-2010 років (надалі СФК) є зовнішнім для АСЕАН явищем і не залежала від недоліків фінансово-економічних відносин між країнами Південно-Східної Азії або фактору Азійської моделі розвитку держави. Світова фінансова криза 2008-2010 років завдала значно меншої шкоди економікам країн ПСА. Наприклад, середній ріст реального ВВП для країн-фундаторів АСЕАН (Індонезія, Малайзія, Філіппіни, Таїланд, Сінгапур) склав 3,7% в 2008 році та 0,9% в 2009 році відповідно [2]²⁰. Згідно з висловлюванням Діпака Нейра, незважаючи на те, що експортно-орієнтовані країни АСЕАН (Малайзія, Сінгапур, Таїланд) зазнали втрат від самого початку світової фінансової кризи 2008-2010 років, у порівнянні з Азійської фінансовою кризою 1997-1998 років, наслідки були значно меншими [12, С. 253]. Фактично, країни-члени АСЕАН були «підготовлені» на національному рівні до негативних наслідків кризи. Більшість урядів країн ПСА підтримували позитивне сальдо торговельного та платіжного балансу, спромоглися акумулювати значні валютні резерви, та що більш

²⁰Значне зменшення сукупного ВВП країн-фундаторів АСЕАН в 2009 році було спричинено катастрофічним падінням реального ВВП в Сінгапурі (-9,4% в першому кварталі 2009 року) та Малайзії (-6,2% в першому кварталі 2009 року).

важливо, завчасно використовували механізми стимулювання національних економік [12, С. 254].

«Відповіддю» АСЕАН на негативні наслідки СФК стала офіційна Заява голоуючого АСЕАН під час 14-го саміту АСЕАН в місті Ча Ам (Таїланд), голоуючою темою якої стала СФК. В цій заяві лідери АСЕАН підкреслили необхідність здійснення активної та рішучої політики в напрямі розвитку ринку та досягнення фінансової стабільності задля забезпечення значного регіонального зростання [13, С. 132]. Були надані рекомендації щодо розвитку і розширення макроекономічної політики, головні постулати якої полягали в фіскальному стимулюванні економіки, створенні сприятливих умов для отримання кредитів на фінансування приватного сектору економіки, особливо малих та середніх підприємств [13, С. 132]. Під час проведення 14-го Саміту АСЕАН країни-члени АСЕАН підписали два ключових договори щодо подальшої економічної лібералізації в контексті Економічної Спільноти АСЕАН – 2015: «Угода АСЕАН щодо торгівлі товарами», «Угода щодо всеосяжної зони інвестицій АСЕАН» (продовження Рамкової Угоди про Зону Інвестицій АСЕАН 1998 року). У прес-релізі Саміту АСЕАН «Щодо глобальної економічної та фінансової кризи» зазначається, що країни-члени АСЕАН пріоритизували важливість макроекономічної координації, політику стримування від протекціонізму, імплементацію статей Плану Економічної Спільноти АСЕАН та домовленостей досягнутих під час форуму СОР в місті Доха.

Аналізуючи вплив СФК на інституційну структуру АСЕАН як субрегіональної організації вцілому, на нашу думку, криза не стимулювала інституційної трансформації АСЕАН, на противагу Азійській фінансовій кризі 1997-1998 років. На момент розгортання СФК, країни-члени АСЕАН вже прийняли «рішучі» кроки щодо посилення інтеграції та зміцнення організації шляхом підписання Другої Декларації АСЕАН (The Bali Concord II) в 2003 році та Статуту АСЕАН (ASEAN Charter) в 2007 році. Друга декларація АСЕАН та Статут АСЕАН стали логічним продовженням та імплементацією тих намірів, які були закладені в Ханойському плані дій та «Баченні АСЕАН-2020». Так, в офіційній заяві голоуючого АСЕАН під час 14-го Саміту АСЕАН, від самого початку зазначено, що:

«Ми вітаємо набуття чинності Статуту АСЕАН з 15 грудня 2008 року. Статут передбачає встановлення правової та інституційної основи АСЕАН задля того, щоб організація стала більш регульованою, ефективною і соціально-орієнтованою з метою відкриття шляху для реалізації Спільноти АСЕАН в 2015 році. Ця ціль АСЕАН стає ще більш актуальною в контексті світової фінансової кризи. АСЕАН має ефективно відреагувати на фінансову кризу для того, щоб зберегти своє центральне місце в регіональній архітектурі. Саме через цей факт, ми доручили всім виконавчим органам АСЕАН керуватися і повною мірою впроваджувати Статут АСЕАН» [14].

СФК спричинила порівняно незначний вплив на нормотворчий інститут «Шлях АСЕАН». Фактично, економічна рецесія 2008-2010 років ще більш стимулювала інституціоналізацію субрегіонального та регіонального співробітництва між державами АСЕАН та ключовими акторами Азійського регіону. Подальша економічна інтеграція країн АСЕАН поряд з фінансово-економічним співробітництвом у рамках «Чіангмайської ініціативи» спричинили поступове «розмиття» норми «м'якого інституціоналізму» в АСЕАН. Так, султан Брунею – Хасанал Болкіах під час 23-го Саміту АСЕАН зауважив, що перед АСЕАН, станом на сьогодні, є два поставлених завдання: покращувати та поглиблювати взаємовідносини з партнерами по діалогу АСЕАН й поглибити інституційну трансформацію АСЕАН і вирішити проблеми з якими «стикається» Секретаріат АСЕАН [15]. Незважаючи на той факт, що держави-

нації ще досить довгий час будуть залишатися головними акторами в Азійському регіоні, еволюція міждержавного співробітництва всередині ПСА набуває все більшого значення. Наприклад, роль Секретаріату АСЕАН невпинно збільшувалась з роками, досягнувши свого апогею з прийняттям Статуту АСЕАН, де Секретаріат АСЕАН визначається як керуючий орган організації з внутрішніми та зовнішньополітичними повноваженнями [16]. Так само створення Політико-безпекової, Економічної й Соціокультурної Ради АСЕАН в 2007 році поряд з Комітетом постійних представників²¹ з метою досягнення «Спільноти АСЕАН» в 2015 році формалізує міждержавні відносини, створюючи сприятливе екзогенне середовище для посилення політико-економічної інтеграції держав-АСЕАН та трансформації системи ПСА вцілому.

Єдина норма інституту ASEAN Way, що була декілька разів порушена урядами держав АСЕАН, це принцип дотримання взаємоповаги та толерантності, адже країни ПСА досить часто критикували протекціоністські дії один одного. Наприклад, прем'єр-міністр Малайзії Абдула Ахмад Бадаві стверджував, що протекціонізм – це нормальна реакція країн в часи кризи. В своєму інтерв'ю він наголосив: «якщо ми не створимо малайзійські проекти для Малайзії, то хто тоді купить малайзійські товари?» [17]. В той же час, під час свого виступу на 14-му Саміті АСЕАН, Бадаві зазначав, що «ми всі згодні зі стратегію анти-протекціонізму» [18]. Непослідовність офіційних заяв та дій на національному рівні стало характерною рисою СФК, що викликало хвилю критики на адресу один одного. Втім, незважаючи на неофіційні негативні висловлювання, лідери держав АСЕАН, так як і під час Азійської фінансової кризи 1997 року, завжди толерантно й офіційно ставилися один до одного під час офіційних зустрічей АСЕАН. Тогочасний прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Хсієн Лунг під час 14-го Саміту АСЕАН висловив думку щодо необхідності консолідованих дій для подолання наслідків кризи:

«Фінансова криза – світова за своїми масштабами. Кожна країна, кожен з нас постраждав. Майбутні роки можуть характеризуватися повільним економічним зростанням. І тому я думаю, що найкраще – це підготуватися до такого сценарію, підготувати наш народ до цього» [18].

Як показав проведений аналіз впливу АФК та СФК на АСЕАН й інтеграційну підсистему «Шлях АСЕАН», економічні кризи надали поштовху до інституційної трансформації АСЕАН й виступили «каталізатором» внутрішньо-системних змін всередині АСЕАН. Вперше з часу створення АСЕАН урядами держав ПСА було прийнято рішення про поглиблення політико-економічного співробітництва шляхом підписання таких договорів як «Ханойський план дій», «Бачення АСЕАН-2020», «Друга Декларація АСЕАН» й «Статут АСЕАН». Рівноцінно з інституційною трансформацією, економічні рецесії спричинили «перегляд» й модифікацію норм «Шлях АСЕАН». Серед них найбільшого впливу зазнала норма «м'якого інституціоналізму», яка вже не є домінантою міждержавного співробітництва всередині АСЕАН²².

Втім, як зазначає Джон Равенхіл, на противагу поширеній думці в політичній науці, що криза створює сприятливе ендегенне середовище для інституційної

²¹ За своєю структурою Комітет постійних представників АСЕАН нагадує Європейську Комісію, адже держави АСЕАН, так само як і країни-ЄС, делегують своїх представників (в ранзі послів) до Секретаріату АСЕАН.

²² Хоча неофіційна дипломатія й до цього часу залишається важливим елементом в процесі консультації та пошуку консенсусу між урядами держав ПСА.

трансформації, не всі кризи мають однаковий вплив на інституційний розвиток організації [2, С. 22]. Якщо негативні наслідки АФК «розпочали» процес екзистенціальної зміни самої «сутності» АСЕАН й докорінно трансформували напрямок розвитку організації, то СФК лише «відкорегувала» правильність обраного напрямку розвитку. На нашу думку, рівень інституційних трансформацій взаємопов'язаний з двома факторами: масштабністю економічної кризи й відповідністю існуючої структури та норм організації до екзогенних викликів. Тобто, існуюча модель розвитку АСЕАН в 1997 році не мала ефективних механізмів протидії економічній кризі й зазнала поступової зміни, в той час як рівень інституційної трансформації АСЕАН на момент початку Світової фінансової кризи «відповідав» масштабу економічної рецесії й містив дієві інструменти протидії, які були визначені в багатьох договорах АСЕАН.

Список використаної літератури

1. The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy [Електронний ресурс] / World Bank. - Режим доступу : http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/1993/09/01/000009265_3970716142516/Rendered/PDF/multi_page.pdf
2. Emmers R. The Asian and Global Financial Crises: Consequences for East Asian Regionalism [Електронний ресурс] / R. Emmers, J. Ravenhill // S. Rajaratnam School of International Studies. - 2010. - Режим доступу : <http://www.rsis.edu.sg/publications/WorkingPapers/WP208.pdf>
3. Mitton R. Hurting in Hanoi [Електронний ресурс] / R. Mitton, A. Reyes // Asiaweek. - Режим доступу : <http://edition.cnn.com/ASIANOW/asiaweek/98/1225/nat1.html>.
4. Hanoi Plan of Action [Електронний ресурс] / ASEAN. - Режим доступу : <http://www.asean.org/news/item/hanoi-plan-of-action>
5. ASEAN Vision 2020. [Електронний ресурс] / ASEAN. - Режим доступу : <http://www.asean.org/news/item/asean-vision-2020>
6. Goh G. The "ASEAN Way": Non-intervention and ASEAN's Role in Conflict Management [Електронний ресурс] / G. Goh // Stanford Journal of East Asia Affairs. - Режим доступу : <http://www.stanford.edu/group/sjeaa/journal3/geasia1.pdf>
7. Acharya A. Constructing a Security Community in Southeast Asia: ASEAN and the Problem of Regional Order / A. Acharya. - London : Routledge, 2001. - 352 p.
8. Acharya A. Southeast Asia's Democratic Moment / A. Acharya // Asian Survey Journal. - Vol. 39. №3. - 1999. - P. 418-432.
9. Statement by the Minister of Foreign Affairs of Malaysia at 31st ASEAN Ministerial Meeting [Електронний ресурс] / ASEAN Secretariat. - Режим доступу : <http://www.asean.org/news/item/opening-statement-of-he-dato-seri-abdullah-ahmad-badawi-minister-of-foreign-affairs-of-malaysia-at-31st-asean-ministerial-meeting-manila-24-july-1998>
10. Jones D.M. ASEAN and East Asian International Relations: Regional Delusion / D M Jones; M L R Smith. - Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2006. - 269 с.
11. ASEAN leaders ramp up community drive at summit. [Електронний ресурс] / Xinhua newspaper. - Режим доступу : http://news.xinhuanet.com/english/world/2013-04/25/c_132340316.htm
12. Nair D. ASEAN's Core Norms in the Context of the Global Financial Crisis / D. Nair // Asian Survey Journal. - 2011. - Vol. 51. №2. -P. 245-267.
13. Шаповалов Є. Політико-економічний вимір регіональної інтеграції країн АСЕАН в умовах глобалізації / Є. Шаповалов // Дослідження світової політики НАН України : зб. - 2011. - Вип. 2. - С. 126-139.

14. Chairman's Statement of the 14th ASEAN Summit «ASEAN Charter for ASEAN Peoples» [Електронний ресурс] / ASEAN Secretariat. - Режим доступу : <http://www.asean.org/news/item/chairman-s-statement-of-the-14th-asean-summit-asean-charter-for-asean-peoples>
15. Wei O. ASEAN leaders eye stronger integration beyond 2015 [Електронний ресурс] / O. Wei, U. Jayasinghe // The Xinhua newspaper. - Режим доступу : http://news.xinhuanet.com/english/world/2013-10/10/c_132786805.htm
16. ASEAN Charter [Електронний ресурс] / ASEAN Secretariat. - Режим доступу : <http://www.asean.org/archive/publications/ASEAN-Charter.pdf>
17. Interview with Malaysian Prime-Minister Abdullah [Електронний ресурс] // Bangkok Post, February 27, 2009. – Режим доступу : <http://www.bangkokpost.com/news/asian/136918/full-text-of-the-interview-with-malaysian-prime-minister-abdullah>
18. McDerid C. Protectionism a Dirty ASEAN word. [Електронний ресурс] / C. McDerid // Asia Times Journal. - Режим доступу : http://www.atimes.com/atimes/Southeast_Asia/KC03Ae02.html
Стаття надійшла до редакції 14.10.2013 р.

Y. Barshchevskyi

THE COMPARATIVE ANALYSIS OF IMPACT OF THE ASIAN FINANCIAL CRISIS AND WORLD FINANCIAL CRISIS ON ASEAN AND RULEMAKING INSTITUTE «ASEAN WAY»

This article draws the comparative analysis of impact of the Asian financial crisis and World financial crisis on ASEAN and sub regional rulemaking institute “ASEAN Way”. Taking ASEAN as an example, author embraces the methodology of analyzing crises (in our case economic one) as a catalyst for institutional and rulemaking changes in regional organizations. Based on the conducted research, one has formulated a hypothesis regarding the asymmetrical influence of economic crises on ASEAN as a subject of international system. Whereas the Asian financial crisis stimulated a throughout transformation process, which, ultimately, incited ASEAN’s institutional development and norm-changing procedure, the World financial crisis did not push for any substantial transformations apart from those already in place. The author identifies two reasons which, by and large, formulate the scale of crisis impact: scope of economic crisis and correspondence of the existing institutional pattern along with norms to the nature and level of the threats posed by the economic crises. Incorporating other variables and analyzing other subjects of the research could further develop the described methodology, for example. Nevertheless, from the social constructivist point of view, the aforesaid methodology is valuable due to its unique approach of providing instruments for dissecting influence of materialistic factors on ideational component of any regional organization: norms, identities and institutions. The implications of this research might be an important contribution to the analysis of evolution of other regional organizations via the lens of economic crisis impact.

Key words: ASEAN, rulemaking institute “ASEAN Way”, Asian financial crisis 1997-1998, Global financial crisis 2008-2010, Southeast Asia.